

Deres Kornélia

Grafomán márki, hét részben

DOUGH WRIGHT: DE SADE PENNÁJA

„Botrányos regényt szerzett, melynek meséje oly pornográf volt, hogy hatására férfiak gyilkossá váltak, nők elvetéltek”: Donatien-Alphonse-François de Sade – népszerűbb nevén Sade márki – írói munkásságára utalnak ezek a szavak. Az egyik első olyan íróéra, aki döntögetni kezdte az erkölcsi tabukat, kortársai nem kis bosszúságára és – tegyük hozzá – örömére. A Bárka Színház *De Sade pennája* című előadása nem kíván ítéletet mondani a szadizmus „atyja” felett, annyi azonban biztos: az ördög magyar hangja ezúttal Mucsi Zoltán.

Az nyilvánvaló, hogy de Sade-ról, a francia libertinus irodalom e markáns képviselőjéről sokféleképpen lehetne beszélni: mint amorális létezőről, mint egy megzavarodott társadalom végtermékéről, vagy mint olyan alkotóról, aki először köpte igazán arcon a szenteskedést – a sor végtelen, és még érdekes is lehet, elsősorban a márki személye körüli (anti)kultusz miatt. Dough Wright kortárs amerikai drámaíró *Quills* (Pennák) című műve és Szabó Máté rendezése de Sade-ot, az írókat állítja középpontba, és így a címszereplő minden különösége az írás gigantikussá és mániakussá növesztett folyamatában oldódik fel. Mert a márki bizony ír: tintával, borral, vérrel, ürülékkel. Papírra, ágyneműre, ruhára, falra. A börtönhöz hasonló elmeegógyintézetben ez az egyetlen, amiben fanatikusan hinni képes, minél rosszabbak a körülmények, annál inkább. Ír, amíg lehet. Vagy még azután is.

A Bárka Stúdiójában a nézők a terem közepén, piros forgószékekben ülnek, így (viszonylag) szabadon mozogva, pontosabban forogva követhetik nyomon a körülöttük, magasztott színpadon mozgó szereplőket. A színpadi tér két végében, egymással szemben a márki relaxálva elválasztott magánzárkájába (közepén vörös karosszék) és az igazgató gyóntatófülkéjéhez is hasonló, kis fallal kettéválasztott irodájába. Két folyosó köti össze a „végpontokat”, az egyik mindig de Sade felé vezet: itt mozognak – kissé ugyan esetlegesen – azok a szereplők, akiknek tényleg „közük van” a márkihoz; míg a másik folyosó éppen az elmeegógyintézet túl világos kapcsolatot biztosítja: itt köttetnek meg azok az alkuk, amelyek valójában cseppet sem különböznek a márki „fertelmes történeteitől”. A sötét és kihalt, szinte díszlet nélküli, kreatívan kihasznált térhez idomul a szereplők öltözéke is, a fekete-fehér-szürke, hangsúlyozottan mainak látszó ruhák tömegéből csak de Sade a szó szoros értelmében vett kosztümje tűnik ki: a galléros fehér inghez, a barnászöld kigybőr (?)

zakóhoz, a vörösés térdnadrághoz, a fehér harisnyához páróka is járul, mintha csak egy nagyzási hóbertban szenvedő elmebeteg képelné magát éppen a XVIII. századba. Az előadás akusztikai kerete kijelöli azt a folyamatot, amely során a gyógyturizmus fellegvárához hasonló charentoni elmeegógyintézetből kínzókamra lesz: a kezdeti kellemes madárccsicsergés békéjét a végén az abbé hisztérikus „Pennát!” kiáltása váltja fel.

És pontosan ez a – szó szerinti és átvitt értelmű – pennák iránti vágy adja a történet fő konfliktusát: a boldok között békésen éldegélő és író de Sade idilli állapotának vége az újonnan kirendelt igazgató, Dr. Royer-Collard személyében artikulálódik, aki a szociális stigmatizációt nehezen viselő Sade márkiné kérésére (és anyagi támogatása fejében) egyre szigorúbb intézkedéseket foganatosít a márki „írói tevékenysége” ellen. Ennek eszköze pedig a második főszereplővé előlépő de Coulmier abbé lesz, aki – behódolva egy vélt autoritás logikájának – olyan bűnöket követ el, amiket még de Sade is megirigyelhetne. A sors (vagy inkább Dough Wright) fintora, hogy a darab végén az abbé tulajdonképpen a márki helyére kerül: bezárva és magányosan, miközben kizárólagos vágya egy penna. Ám a szó jelentése a darab közegében igencsak megtöbbszöröződik, hiszen penna lehet a kéz, a lábujj, a férfi nemi szerv s a nyelv is – nem véletlen, hogy pont ezektől fosztják meg szépen sorjában a márkit, hogy azután a testrészeket morbid ereklyeként fémdobozokba zárják. Két kézfej, két lábfej, egy nyelv, egy nemi szerv, egy fej: így szedték szét a romlottságot szimbolizáló márkit hét részre. Bűvös szám.

Hogy Mucsi Zoltán játssza az ördögien zseniális, fo-telében pöffeszkedő de Sade-ot, talán nem is lehetett kérdéses, végig pontos marad a pimaszul önironikus, saját korlátaival tisztában lévő, de elképzelései mellett csak azért is kitartó idős márki szerepében – és nem a páróka miatt. Telekes Pétert azonban mintha zavarta

volna a kezdetben humanista de Coulmier szerepe: sokszor csupán idézetként hatnak az abbé szövegei. Ez a távolságtartás természetesen még izgalmas is lehetett volna, ha például illeszkedik az előadás esztétikai ívébe, de sajnos nem így történt. Seress Zoltán rezignált arca egyaránt kitűnően passzol a feleségét megtartani nem tudó igazgató keserűségéhez és a végsőkig fehér galléros, nyakkenődös stratégia kiszámított mozdulataihoz és mondataihoz, amelyek lassan gúzsba kötik az abbé akaratát. Kardos Róbert ezúttal mellékszereplő a napszemüvegben feszítő építészként, akit semmi perc alatt csábít el az igazgató élvhajhász neje, a de Sade-i „nőideál” egyértelmű megtestesítője. E szerepet Parti Nóra ugyanolyan magabiztosan játssza parókában és cigarettával, mint ellentétét, a naiv és őszinte varrólánnyt, Madeleine-t, aki mohó érdeklődéssel

várja a márki történeteit; de Sade-dal való találkozásában érezni valami végtelenül meghatót. A történet talán egyetlen és igazi nyertese a márki felesége, akit Spolarics Andrea alakít, élesen láttatva a márki árnyékában kissé már meggörnyedt, hisztérikus, korrump-

FENT: Parti Nóra (Madame Royer-Collard) és Kardos Róbert (Monsieur Prouix)

BALRA: Mucsi Zoltán (De Sade márki)

Schiller Kata felvételei

pál(hat)ó asszony és a férje halála után felszabadult, kacérkodó, nagyképműen vidám nő közti különbséget.

Hogy mennyiben könnyű vagy nehéz közhelyek nélkül beszélni de Sade alakjáról vagy az írói szabadságról, az persze kérdéses, mindenesetre mind a dramatisztikus szöveg, mind az előadás jó adag iróniával viszonyul ezekhez a problémákhoz. A márki folyamatos – a történelmi időrendből is kilépő – ironikus reflexióját saját perverzítésára és a groteszk tény, hogy de Sade feldaraboltatása után Dr. Royer-Collard, elkerülendő az anyagi összeomlást, a márki írásainak terjesztése mellett dönt, kiegyenlíti a fémdobozokba zárt testrészek durva anyagisága. S mikor végül az igazgató egymásra pakolja ezeket a dobozokat, mintegy újraépítve a márkit, akár egy gólemet, már nyilvánvaló, ki győzött. Pennaváltás nélkül.

DOUGH WRIGHT: DE SADE PENNÁJA (Bárka Színház)

Fordító-dramaturg: Upor László. **Díszlet:** Menczel Róbert. **Jelmez:** Nagy Fruzsina. **Asszisztens, ügyelő:** Nagy Veronika. **Rendező:** Szabó Máté.
Szereplők: Mucsi Zoltán, Seress Zoltán, Telekes Péter, Parti Nóra, Spolarics Andrea, Kardos Róbert.